

2010: Protocol Dyslexie MBO

Ria Kleijnen en Sui Lin Goei

Met DVD : Protocol Dyslexie MBO

Met oa. Effecten van ICT materialen:

- Verhoogt het lees- en spellingniveau van de leerling remediërend
- Verbetert het tekstbegrip
- Studenten leren beter
- Studenten functioneren op cognitief niveau
- Vergroot zelfstandigheid van studenten
- Verhoogt competentiebeleving
- Lezen kost minder inspanning
- Student kan lezen langer volhouden
- Verhoogt intrinsieke motivatie
- Ondersteunt zwakke taalvaardigheden

Onderstaande citaten verwijzen naar de paginanummers van het Protocol Dyslexie MBO, die meer vertellen over het inzetten van dyslexie-ICT in het mbo.

Hoofdstuk 1: Dyslexie: definitie, kenmerken en gevolgen voor studenten in het MBO 7-30

Hoofdstuk 2: Passende zorg voor studenten met dyslexie in het MBO 33-51

Pag. 37

1e lijn: basisbegeleiding: Signaleren

2e lijn: specialistische begeleiding: Screening en diagnostiek.

3e lijn: externe begeleiding: Diagnostiek.

Informeren over mogelijkheden en hulpmiddelen en Training.

Pag. 38

Compenserende faciliteiten: een andere wijze van toetsing (bijvoorbeeld mondelinge toetsing), de inzet van compenserende software of andere hulpmiddelen zoals een laptop.

Ook moeten er ondersteunende voorzieningen zijn. Er zijn immers grenzen aan de mogelijkheden van de basisbegeleiding.

De derdelijnsbegeleiding wordt verzorgd door externe instanties. Denk daarbij aan een orthopedagoog voor psycho-diagnostisch onderzoek, de ondersteuning door een softwarebedrijf of een begeleidingsinstituut. De samenwerking met deze instanties wordt vaak via vaste afspraken (convenanten) tot stand gebracht.

Pag. 48

Microniveau, mesoniveau en macroniveau:

Microniveau: studenten, intakers, loopbaanbegeleiders en docenten

Bij vermoeden van dyslexie: signaleren van belemmeringen, aanvragen onderzoek en vastleggen van gemaakte afspraken.

Met dyslexie verklaring: inzet van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen en examens.
Monitoren van: Inzet hulpmiddelen tijdens de opleiding en bpv.

Hoofdstuk 3: Screening van leerproblemen en dyslexie in het mbo
Pag. 53 t/m 64

Hoofdstuk 4: Diagnostisch onderzoek van dyslexie in het mbo
Pag. 67 t/m 92

Pag. 87, Toestaan van digitale hulpmiddelen bij toetsen en examens.

Pag. 90, Toestaan van digitale hulpmiddelen bij toetsen en examens.

Hoofdstuk 5: Studeren met dyslexie in het MBO: perspectief van de student
Pag. 95 t/m 108

Hoofdstuk 6: Begeleiding van studenten met dyslexie in het mbo
Pag. 109 t/m 148

Pag. 127: technisch lezen, gebruikmaken van auditieve ondersteuning via ICT-hulpmiddelen:

Voorleessoftware zoals Kurzweil 3000 en Sprint (Plus) leest vrijwel alle digitale en gescande bestanden voor en biedt daarbij ook nog andere opties, zoals een woordenboek, markeerstiften en woordvoorspeller. Studenten moeten wel -buiten de les- worden begeleid in het gebruik van deze programma's.

BrowseAloud, voorleessoftware die de tekst van de website voorleest en daarbij gebruikmaakt van een meeleescursor en een vergroot leesvenster. Voorbeelden van aanbieders zijn te vinden op www.browsealoud.nl.

Begeleiding door de individuele begeleider:

De individuele begeleider kan de student stapsgewijs leren werken met programma's als Kurzweil en Sprint Plus. De map De computer, mijn surfplank bij het leren bevat een groot aantal werkbladen (hoofdstuk 12 tot en met 19) bij Kurzweil en Sprint (Plus), aan de hand waarvan de student stap voor stap leert werken met de diverse onderdelen. Deze werkbladen zijn te downloaden van www.letop.be.
Studenten kunnen hun eigen tekst intypen en laten voorelzen door een synthetische stem.

Pag. 131

Sta het gebruik van hulpmiddelen toe,

Niet alleen het schrijven zelf, ook het verzamelen en verwerking van informatie als voorbereiding op schrijfwerk(of presentatie) kan struikelblokken opleveren voor de dyslectische student. Alle studenten en zeker de dyslectische zouden profeyt hebben bij enige begeleiding bij het verzamelen en selecteren van informatie.

Niet alleen selecteren ook het technisch lezen op internet kan voor een aantal studenten problematisch zijn. BrowseAloud is voorleessoftware die de tekst van de website voorleest.

De individuele begeleider kan de student begeleiden in het gebruik van meer specifieke software, zoals de software van Kurzweil, Sprint Plus (www.lexima.nl), of Skippy (zie www.jabbla.com). Hierbij gaat het om een programma dat tijdens het typen suggesties geeft voor het volgende woord. In het geval van Kurzweil en Sprint Plus gaat het om een applicatie die nog (veel) meer mogelijkheden heeft dan alleen woordvoorspelling. De student kan bijvoorbeeld zijn eigen teksten laten voorlezen waardoor hij structuur- en spellingfouten kan opsporen. De programma's bieden ook de mogelijkheid om een samenvatting te maken van woorden die studenten markeren in de tekst. Zie www.masterplandyslexie.nl voor een uitgebreide beschrijving van de toepassingsmogelijkheden.

Pag. 140

Inprenten: de student kan gebruikmaken van de al eerder genoemde methodegebonden software en websites.

Naast de vraag hoe spelling aan te leren is, kan men zich ook afvragen hoe belangrijk het is een tekst te kunnen schrijven zonder spellingfouten. Dat kan bijvoorbeeld afhangen van het doel van de tekst. Leer studenten om dat in te schatten en te bepalen wanneer ze hulpmiddelen moeten inschakelen.

Pag. 140, **Toetsing en examinering**

bepaalde ondersteunende hulpmiddelen ingezet mogen worden, zolang het gebruik ervan geen afbreuk doet aan de gestelde kwalificatie-eisen.

Het is aan de mbo-instelling om in een examenregeling vast te leggen welke hulpmiddelen zijn toegestaan voor studenten met dyslexie en onder welke voorwaarden. Als het gaat om inzet van hulpmiddelen tijdens examens, dan zal de student in ieder geval moeten beschikken over een officiële dyslexieverklaring.

Tijdens het traject van de ontwikkelingsgerichte toetsen kan de student op verschillende manieren begeleid worden, onder andere in het gebruik van hulpmiddelen zoals die zijn toegestaan tijdens examens.

Pag. 142

Bij het inzetten van ondersteuning bij de beroepsgerichte examens moet er worden nagedacht over de haalbaarheid van het inzetten van die ondersteuning op de werkvloer. Als er sprake is van een onhaalbare situatie, dan zal de student begeleid moeten worden in de afbouw van het gebruik van die hulpmiddelen. Wat bijvoorbeeld wel haalbaar is, is het gebruik van een laptop met spellingscontrole of met tekst-naar-spraak software voor een secretaresse. Daarnaast is het goed dat de student een beeld heeft van de wijze waarop hij beoordeeld wordt en welke rol de taalvaardigheden spelen bij de beoordeling. Bij geïntegreerde toetsing zullen er vaak meer beroepsgerichte dan taalgerichte eisen worden getoetst en leveren de beroepsgerichte eisen ook meer punten op. Bovendien kunnen taalgerichte eisen heel gevarieerd zijn en zullen er eisen zijn waarop de student met dyslexie goed kan scoren.

Pag. 144

De student mag ICT hulpmiddelen inzetten.

De spellingfouten kan de student deels vermijden door te werken op de laptop met spellingscontrole of door zijn aantekeningen te laten voorlezen met tekst-naar-spraak software.

Pag. 145

Zorg voor auditieve ondersteuning: gebruik tekst-naar-spraak software of mp3-speler (zie www.masterplandyslexie.nl of www.lexima.nl).

Als een student echt grote problemen heeft met schrijfvaardigheid is het mogelijk de antwoorden in te spreken op een dictafoon of gebruik te maken van spraak-naar-tekst software (zie www.masterplandyslexie.nl of www.lexima.nl).

Er moet dus in de loop van de opleiding toegewerkt worden naar een situatie waarin de student met dyslexie alleen nog de hulpmiddelen gebruikt die zijn toegestaan bij het examen.

Pag. 145, **Ondersteuning tijdens kwalificerende examens:**

De examencommissie van de instelling besluit welke hulpmiddelen concreet bij welke examens zijn toegestaan. Het door de examencommissie gevoerde beleid moet worden vastgelegd en bekend zijn bij de docenten, en desgevraagd worden verantwoord naar de inspectie.

Voor studenten met dyslexie die op grond van het deskundigenrapport recht hebben op auditieve ondersteuning, moet het mogelijk zijn (ICT-)hulpmiddelen daarvoor in te zetten. Denk bijvoorbeeld aan tekst-naar-spraak software. In de ICT-bijlage staan verwijzingen naar concrete producten op dit gebied. Het kan echter niet zo zijn dat de student tijdens het examen voor de eerste keer gebruik maakt van auditieve ondersteuning. Er moet wel aangetoond kunnen worden dat de student ook in het voorbereidende traject hiervan gebruik heeft gemaakt.

Pag. 146

Maak een overzicht van de faciliteiten en hulpmiddelen waarvan de student gebruikmaakt en de maatregelen die op de opleiding worden ingezet. Veel van die faciliteiten en maatregelen zijn ook in te zetten op de bpv-plek. De bpv-begeleider kan de praktijkbegeleider helpen met het maken van die vertaalslag.

Pag. 147

Bespreek met de werknemer welke hulpmiddelen hij nodig heeft. Op de website www.werkenmeteenbeperking.nl (klik op 'ik ben een werkgever') staat een checklist met betrekking tot mogelijke hulpmiddelen. Wanneer een werknemer behoefte heeft aan meer achtergrondinformatie, dan kan via www.masterplandyslexie.nl het boekje Technische Maatjes bij dyslexie worden gedownload. Aanvullende documenten zijn te vinden op www.onderwijsnhandicap.nl.

Hoofdstuk 7 Dyslexiebeleid en implementatie:

Pag. 149 t/m 163

Pag. 157, Bijlage ICT-hulpmiddelen

Er moet worden vastgelegd hoe de voorlichting rond ICT-hulpmiddelen verloopt en welke hulpmiddelen zijn toegestaan.

Aandachtspunten:

Beschikbaarheid informatie (binnenshuis en buitenshuis) in kaart brengen.

Beschikbaarheid hulpmiddelen op de instelling in kaart brengen.
Gebruiksmogelijkheden vastleggen: waar en wanneer kan en mag er gebruik van worden gemaakt? • Financieel beleid vastleggen.
Expertise binnen en buiten de instelling in kaart brengen.
Contacten met externen leggen.
Scholing geven aan studenten en personeel.

BIJLAGE Dyslexie en ICT

Pag. 165 t/m 171

Pag. 165, Inzet hulpmiddelen

Het moet dus eerst duidelijk worden op welk gebied de student ondersteuning nodig heeft en met welk doel die ondersteuning wordt ingezet. Bij studenten in het mbo zal de nadruk waarschijnlijk liggen op compenseren en dispenseren, maar ook het verbeteren (remediëren) van de lees- en schrijfvaardigheid is mogelijk via ICT.

Pag. 166

In hoofdstuk 3 van Technische Maatjes bij Dyslexie worden verschillende ict hulpmiddelen en hun mogelijkheden besproken. Op www.masterplandyslexie.nl staan ook Kijkwijzers ICT & Dyslexie waarin overhoorprogramma's, mindmapprogramma's, voorleessoftware, dicteersoftware en voorleeshardware met elkaar vergeleken worden. Daarnaast geven Steenbeek-Planting en Kleijnen in hun hoofdstuk over jongvolwassenen met dyslexie het volgende overzicht van ICT-materialen die geschikt zijn voor studenten op het mbo voor:

Schema: Technisch lezen & Spelling

Tekst-naar-spraak (voorleesprogramma)

Pag. 167, Beleid

Als een mbo-instelling ervoor wil zorgen dat die hulpmiddelen inderdaad ook kunnen worden ingezet door studenten, dan moet voor hen wel duidelijk zijn waar ze terecht kunnen met hun vragen. Welke middelen zijn beschikbaar op school? Wie kan mij helpen als ik inhoudelijke vragen heb? Wie helpt mij bij technische problemen? Daarnaast moeten we niet in de valkuil lopen dat we de zelfstandigheid overschatten. Het gebruik van ICT-hulpmiddelen vraagt om een goede instructie en er moet regelmatig worden geëvalueerd. Wat zijn de ervaringen van de student? Wordt het materiaal op de goede manier ingezet? Wat zijn de effecten van het gebruik? Allemaal aandachtspunten die vallen onder een beleidsmatige aanpak. Ook daarvoor biedt Technische Maatjes bij Dyslexie handvatten.

Pag. 168

Kwaliteitsbeleid en praktijkonderzoek:

- Cyclisch volgen van de implementatie
- Meten van effecten

Materialen

- Selectie van materialen
- Organisatie en beheer
- Beheer en professionalisering
- Goede taakverdeling

Cyclische scholing

- Helpdesk
- Voorlichting en communicatie

Visie en beleid:

- Cyclisch volgen van de implementatie
- Meten van effecten

Visie en beleid

Binnen het management is er sprake van sturing op beleid. Strategische beleidskeuzes en een meerjarenplan liggen hieraan ten grondslag. De doorgaande lijn die vaak is ingezet in het vo krijgt een vervolg op het mbo. Budgettering en het oormerken van zorgmiddelen maken ontwikkelingen op korte en lange termijn mogelijk om stapsgewijs het beleid voor studenten met een functiebeperking samen met de docenten vorm te geven. Beheer en professionalisering

Beheer en professionalisering

Moderne ICT-toepassingen vragen samenwerking van het management, ICT-beheer en eerste- en tweedelijnsbegeleiders. Op de afdeling studie en handicap kan een loket worden ingericht dat tevens als vraagbaak dient voor studenten en docenten. Faciliteren, verantwoordelijkheden vastleggen en evalueren zodat nieuwe ontwikkelingen op de voet kunnen worden gevolgd, is belangrijk. Het onderwerp regelmatig op de agenda plaatsen voor terugkoppeling maakt dat er voortgang kan worden geboekt. Een goede taakverdeling met vastgestelde verantwoordelijkheden en duidelijke lijnen wordt vastgelegd in een plan van aanpak. Er is aandacht voor cyclische scholing van studenten en docenten in de nieuwe ontwikkelingsgebieden. Goede voorlichting, communicatie en samenwerking met andere mbo-opleidingen in het land zijn belangrijke succesfactoren.

Materialen

Bij de aanschaf van materialen moet rekening worden gehouden met meerdere gebieden van zorg zodat hulp op maat een begrip wordt. Er zijn afspraken nodig over de inzet van ICT-hulpmiddelen tijdens lessen, toetsen en examens. Wie doet wat en wanneer? Organisatie en beheer van de aangeschafte materialen met goede ondersteuning van een ICT-helpdesk is noodzakelijk, net als met andere computertoepassingen. Om resultaten te oogsten is het aanleveren van digitale toetsen en opdrachten voor docenten een belangrijk aandachtspunt.

Kwaliteitsbeleid en praktijkonderzoek

Het cyclisch volgen van de implementatie door regelmatige evaluatie en het volgen van de voortgang werken zeer stimulerend. Het meten van effecten door ervaringen te delen, vragenlijsten op te stellen en op de langere termijn te onderzoeken hoe en wat daadwerkelijk werkt, geeft de directie zicht op de nieuwe aanpak.

Vragenlijst: pag. 171 t/m 191

Pag. 175, Extra begeleiding

Krijg je extra begeleiding bij je dyslexie door een individuele begeleider (intern)?

Nee / Ja, / zoals bij:

- Het bedenken en gebruiken van handige studiemethodes.
- Het leren omgaan met ICT-hulpmiddelen.
- Het leren omgaan met dyslexie in het algemeen.
- Anders, namelijk

Bijlage IDAA- mbo screeningsinstrument Protocol Dyslexie mbo
Bijlage: Lijst met afkortingen en begrippen Protocol Dyslexie mbo

DVD Protocol Dyslexie MBO

Hoofdmenu

1. Diversiteit in het MBO
2. Protocol Dyslexie in het MBO
3. Het oplossingsgericht gesprek
4. Colofon

Ad 2: Protocol Dyslexie in het MBO

- Definitie , kenmerken en gevolgen
- Passende zorg
- Screening van leesproblemen
- Diagnostisch onderzoek
- Perspectief
- Begeleiding
- Implementatie

Ad6: Begeleiding

0.24 Student en loopbaanbegeleiding, Hedwig de Krosse

1.36 Begeleiding

2.25 Loopbaanbegeleider, Ingrid ten Have

3.30 Studentendienst, Monique Janssen

4.55 ICT hulpmiddelen zijn technische maatjes

5.10 Dyslexiespecialist, Ria Janssen

5.47 Prisma de Rotende, Wil Pas

7.10 Stijn met Sprint Plus

8.04 Lars met Kurzweil 3000

8.36 Anne met Duits

9.20 Effecten van ICT materialen

9.59 Meelezen, ClassMate Reader

Ad 9.20: Effecten van ICT materialen:

- Verhoogt het lees- en spellingniveau van de leerling remediërend
- Verbetert het tekstbegrip
- Studenten leren beter
- Studenten functioneren op cognitief niveau
- Vergroot zelfstandigheid van studenten
- Verhoogt competentiebeleving
- Lezen kost minder inspanning
- Student kan lezen langer volhouden
- Verhoogt intrinsieke motivatie
- Ondersteunt zwakke taalvaardigheden